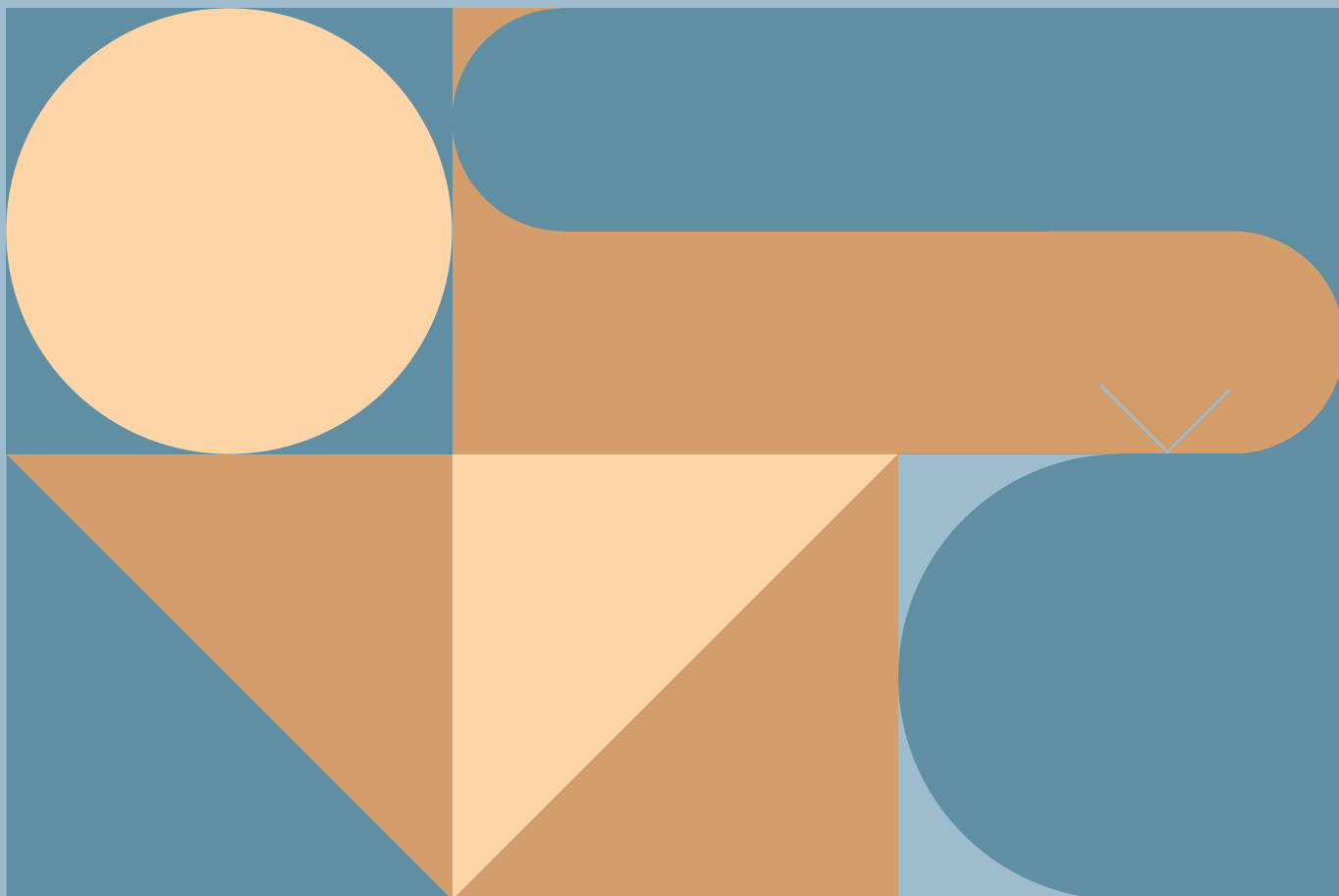

Umělec v důchodu: Co potřebujete vědět jako OSVČ

Martin Škurek

Tvůrčí dráha umělce má mnoho podob – může vést přes ateliéry, jeviště, hudební pódia či filmová studia. Ale ať už malujete, hraje, tančíte nebo píšete, jedno máte společné: i umělci stárnou a jednoho dne přijde čas myslet na starobní důchod.

Tento manuál je určen všem umělcům–OSVČ, kteří už jsou v důchodovém věku nebo se k němu blíží a chtějí mít jasno v tom, jak funguje důchodové pojištění. Dozvíte se, jaké máte nároky, jak se počítá výše důchodu, co ovlivňuje jeho výši a jak si včas pohlídat potřebnou dobu pojištění.

Co je potřeba vědět? → 04

**Účast na důchodovém
pojištění → 06**

Rozhodná čísla → 07

**Výjimky z výše uvedeného
→ 08**

**Podmínky starobního
důchodu → 09**

**Výpočet starobního
důchodu → 11**

**Řízení o starobním důchodu
→ 13**

Co je potřeba vědět?

I → Ve kterých zákonech hledat?

- v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
- v zákoně č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení

II → Co je pojistné na sociální zabezpečení?

Jedná se o druh zákonného pojistného a je až na výjimky povinné pro všechny ekonomicky aktivní fyzické osoby. Dělí se na důchodové pojištění a nemocenské pojištění.

III → Co je důchodové pojištění?

Z důchodového pojištění se vyplácejí dávky důchodového pojištění, tzn. zejména starobní důchod.

IV → Nárok na dávky důchodového pojištění

Nárok na ně vzniká splněním zákonných podmínek, a to účastí na důchodovém pojištění a splněním dalších podmínek podle zákona o důchodovém pojištění.

V → Účast na důchodovém pojištění

Při splnění podmínek stanovených zákonem o důchodovém pojištění jsou povinného pojištění účastny také osoby samostatně výdělečně činné, mezi něž patří i výkonní umělci.

VI → Kdo je osoba samostatně výdělečně činná?

Osoba, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost sama nebo při výkonu samostatné výdělečné činnosti spolupracuje, ukončila povinnou školní docházku a dosáhla aspoň 15 let věku.

VII → Co je výkonem samostatné výdělečné činnosti?

- výkon umělecké nebo tvůrčí činnosti
- výkon jiné činnosti konané výdělečně na základě oprávnění (např. zprostředkovatelů kolektivních smluv podle autorského zákona)

VIII → Jak se samostatná výdělečná činnost dělí?

Rozděluje se na hlavní a vedlejší. Samostatná výdělečná činnost se považuje za vedlejší, pokud osoba samostatně výdělečně činná v kalendářním roce vykonávala zaměstnání.

Účast na důchodovém pojištění

I → S účastí na důchodovém pojištění je spojena povinnost odvádět pojistné na důchodové pojištění.

II → Osoba samostatně výdělečně činná je účastna důchodového pojištění:

- v kalendářním roce po dobu, po kterou vykonávala hlavní činnost;
- po dobu, po kterou vykonávala vedlejší činnost, pokud její příjem z vedlejší samostatné výdělečné činnosti dosáhl v kalendářním roce aspoň tzv. rozhodné částky.

III → Příjmem se rozumí dílčí základ daně z příjmů, které jsou nebo by byly, pokud by podléhaly zdanění v České republice, předmětem daně z příjmu fyzických osob. Rozhodná částka v roce 2025 činí 111 736 Kč.

IV → Vyměřovacím základem osoby samostatně výdělečně činné je částka určená touto osobou, která činí nejméně 55 % daňového základu. Osoba si může určit i vyšší vyměřovací základ.

V → Daňovým základem je dílčí základ daně z příjmů ze samostatné činnosti, které jsou nebo by byly, pokud by podléhaly zdanění v České republice, předmětem daně z příjmů fyzických osob.

VI → Jinak řečeno, vyměřovacím základem je u osoby samostatně výdělečně činné 55 % příjmu ze samostatné výdělečné činnosti po odečtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení.

Rozhodná čísla

I → Sazba pojistného

Sazba pojistného na důchodové pojištění činí u osoby samostatně výdělečně činné 29,2 % z vyměřovacího základu, jde-li o osobu účastnou důchodového pojištění.

II → Minimální záloha

Osoba, která je účastna důchodového pojištění, je povinna platit pojistné na důchodové pojištění alespoň v minimální výši, ve formě minimální zálohy.

- a Pro stanovení minimální zálohy záleží na tom, zda osoba samostatně výdělečně činná vykonává hlavní, nebo vedlejší činnost.
- b Minimální záloha na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti se vypočítává z údajů, které každý rok uveřejňuje Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- c Průměrná mzda pro rok 2025 se tak počítá jako násobek všeobecného vyměřovacího základu a přepočítacího koeficientu za rok 2023.
- d Podle nařízení vlády č. 282/2024 Sb. výše všeobecného vyměřovacího základu za rok 2023 činí 43 682 Kč a výše přepočítacího koeficientu za rok 2023 činí 1,0658.
- e Průměrná mzda pro rok 2025 tak činí 46 557 Kč jakožto násobek všeobecného vyměřovacího základu ve výši 43 682 Kč a přepočítacího koeficientu ve výši 1,0658.
- f Minimální měsíční záloha u hlavní činnosti se vypočítá jako 29,2 % z minimálního měsíčního vyměřovacího základu, tzn. 29,2 % z 16 295 Kč (35 % z průměrné mzdy), což v roce 2025 činí 4 759 Kč.

Výjimky z výše uvedeného

Výjimky

- I** → Pro osoby, které v roce 2025 zahájily činnost a v předchozích 20 letech tuto činnost nevykonávaly, je minimální vyměřovací základ 11 640 Kč (25 % z průměrné mzdy). To platí i v následujících 2 letech.
- II** → Pro osoby, které v roce 2025 zahájily činnost a v předchozích 20 letech tuto činnost nevykonávaly, je minimální záloha 3 399 Kč (29,2 % z 11 640 Kč). To platí i v následujících 2 letech.
- III** → Pokud osoba zahájí (obnoví) činnost po 31. 12. 2024 a v předchozích 5 kalendářních letech tuto činnost nevykonávala, je povinnosti platit zálohy v prvních 2 letech činnosti zproštěna.
- IV** → Pokud osoba samostatně výdělečně činná vykonává vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, typicky při zaměstnání, platí minimální měsíční zálohu na pojistné na důchodové pojištění ve snížené výši.
- V** → Minimální měsíční záloha u vedlejší činnosti se vypočítá jako 29,2 % z minimálního měsíčního vyměřovacího základu, tzn. 29,2 % z 5 122 Kč (11 % z průměrné mzdy), což v roce 2025 činí 1 496 Kč.

Podmínky starobního důchodu

I → Základní podmínky

Podmínkou nároku na starobní důchod je získání potřebné doby pojištění a dosažení stanoveného věku.

II → Důchodový věk

a Pojištěnci narození před rokem 1936

Důchodový věk u mužů činí

→ 60 let.

Důchodový věk u žen činí

- 53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí;
- 54 let, pokud vychovaly alespoň 3 nebo 4 děti;
- 55 let, pokud vychovaly alespoň 2 děti;
- 56 let, pokud vychovaly alespoň 1 dítě;
- 57 let, pokud nevychovaly žádné.

b Pojištěnci narození mezi 1936 a 1973

Důchodový věk u mužů se odvíjí od roku narození.

Důchodový věk u žen se odvíjí od roku narození a počtu vychovaných dětí.

c Pojištěnci narození mezi 1974 a 1988

U ročníků narozených v období let 1974 až 1988 se důchodový věk stanoví tak, že se k věku 65 let a 8 měsíců přičte počet měsíců, který odpovídá rozdílu počtu let mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1973.

d Pojištěnci narození po roce 1988

Důchodový věk u mužů i žen činí 67 let.

III → **Potřebná doba pojištění**

Pro zjištění, kolik činí potřebná doba pojištění, je rozhodující výhradně rok dosažení důchodového věku. Při dosažení důchodového věku po roce 2018 se jedná o 35 let potřebné doby důchodového pojištění.

IV → **Co se započítává do doby pojištění?**

Do doby pojištění se vedle mnoha jiných započítává činnost zaměstnanců (i činnost na základě dohod) a činnost osob samostatně výdělečně činných.

V → **Z čeho se starobní důchod skládá?**

Každý starobní důchod se skládá ze základní a procentní výměry.

Výpočet starobního důchodu

I → Skladba důchodu

Starobní důchod se skládá ze dvou částí:

- tzv. **základní výměry**, která je pro všechny důchody a důchodce stejná a v roce 2025 činí **4 660 Kč**
- tzv. **procentní výměry**, jejíž výše se počítá ze všech výdělků od roku 1986 a celkové doby pojištění (zjednodušeně řečeno z odpracovaných let). Minimální výše procentní výměry starobního důchodu činí **770 Kč**.

II → Rozhodné období

Výpočet důchodu se provádí ze všech vyměřovacích základů (výdělků) od roku 1986 do roku, který předchází roku přiznání důchodu. Při výpočtu důchodu se hodnotí hrubá mzda.

III → Výpočet důchodu

Výpočet důchodu probíhá tak, že pro každý rok v rozhodném období je určen koeficient, kterým se přepočítá vyměřovací základ (výdělek) v daném roce na současnou hodnotu tohoto výdělku.

Např. pro výpočet v roce 2025 je pro rok 1986 stanoven koeficient 15,7072. Tímto způsobem se přepočítají všechny výdělky v každém roce až do roku 2024 (poslední rok rozhodného období má koeficient 1).

Takto přepočtené výdělků z jednotlivých let se sečtou a získá se úhrn ročních vyměřovacích základů. Úhrn ročních vyměřovacích základů je dále vynásoben číslem 30,4167 (průměrný počet dní v měsíci) a výsledek vydělen celkovým počtem dnů v rozhodném období sníženým o vyloučené doby (např. dny nemoci, evidence na úřadu práce apod.). Tímto výpočtem je získán osobní vyměřovací základ.

příklad

Důchod má být přiznán v roce 2025. Úhrn ročních vyměřovacích základů činí 18 661 152 Kč, úhrn všech vyloučených dob činí 400 dní.
$$OVZ = 18\,661\,152 \times 30,4167 / (14\,245 - 400) = 40\,998 \text{ Kč.}$$

Při výpočtu důchodu je dále třeba zjistit tzv. výpočtový základ, který se vypočítá pomocí redukčních hranic z osobního vyměřovacího základu. Při výpočtu důchodu v roce 2025 platí následující redukční hranice:

do částky 20 486 Kč se hodnotí 100 %, nad částku 20 486 Kč a do částky 186 228 Kč se hodnotí 26 %, nad částku 186 228 Kč se nehodnotí nic.

příklad

Osobní vyměřovací základ činí 40 998 Kč. Z této částky se do 20 486 Kč zhodnotí vše, tj. 20 486 Kč, nad částku 20 486 Kč do 186 228 Kč se zhodnotí 26 %, tj. $(40\,998 - 20\,486) \times 0,26 = 5\,334 \text{ Kč.}$

Výpočtový základ poté činí $20\,486 + 5\,334$, tj. 25 820 Kč.

Dále do výpočtu vstupuje získaná doba pojištění. Za každý celý rok doby pojištění se hodnotí 1,5 % výpočtového základu.

Např. pokud žadatel o důchod získal 48 let doby pojištění, bude se mu hodnotit 72 % ($48 \times 1,5$) výpočtového základu. Tímto postupem je vypočítána procentní výměra důchodu.

příklad

Výpočtový základ činí 25 820 Kč. Žadatel získal 48 let pojištění. Procentní výměra pak bude činit 72 % výpočtového základu, tj. $25\,820 \times 0,72 = 18\,591 \text{ Kč.}$

K vypočítané procentní výměře 18 591 Kč se připočítá základní výměra 4 660 Kč. Výsledkem je starobní důchod 23 251 Kč.

Řízení o starobním důchodu

I → Žádost

Žádost o důchod sepisuje s občanem okresní správa sociálního zabezpečení. Žádost vyplňuje přímo pracovník důchodového oddělení.

Žádost o důchod je možné podat také na ePortálu ČSSZ. Před uplatněním žádosti je doporučeno obrátit se na okresní správu sociálního zabezpečení pro zjištění, které doklady má již ve své evidenci.

K žádosti o důchod se předkládají:

- občanský průkaz,
- doklady o studiu,
- vojenská knížka,
- rodné listy dětí,
- potvrzení o dobách v evidenci úřadu práce,
- evidenční list důchodového pojištění.

II → Kdy je možné podat žádost?

O starobní důchod lze požádat nejdříve 4 měsíce před požadovaným datem přiznání důchodu.

III → Je potřeba ukončit výdělečnou činnost?

Výdělečná činnost může pokračovat ve stejném rozsahu jako před přiznáním důchodu.

IV → Rozhodnutí o důchodu

O nároku na důchod a jeho výši rozhodne Česká správa sociálního zabezpečení do 90 dnů od podání žádosti o důchod.

Tato lhůta může být ještě prodloužena o dobu, kdy byly došetřovány skutečnosti rozhodné pro přiznání důchodu. Rozhodnutí zasílá ČSSZ doporučeně do vlastních rukou.

Proti rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení o důchodu je možné podat ve lhůtě 30 dnů od jeho doručení námitku.

Tento manuál vznikl za podpory projektu Komplexní výzkum a podpora rozvoje kulturních a kreativních průmyslů v Olomoucké aglomeraci, reg. č.: CZ.02.01.01/00/23_021/0008382 spolufinancovaného Evropskou unií.

Grafická úprava — Jiří Vaněk / Carton Clan.

Tento návod je zveřejněn pod veřejnou licencí CC-BY-NC-ND.

Spolufinancováno
Evropskou unií

